

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ HUỆ

**ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ GIỚI QUA HÀNH VI HỎI
TRONG TÁC PHẨM *TẮT ĐÈN* CỦA NGÔ TẮT TỐ**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ HUỆ

**ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ GIỚI QUA HÀNH VI HỎI
TRONG TÁC PHẨM *TẮT ĐÈN* CỦA NGÔ TẮT TỐ**

Chuyên ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 60 22 01 02

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn: GS.TS. NGUYỄN VĂN KHANG

THÁI NGUYÊN - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan Luận văn này là do tôi viết. Mọi số liệu, tư liệu cũng như kết quả nghiên cứu là của riêng tôi.

Tôi xin chịu trách nhiệm về lời cam đoan này.

Thái Nguyên ngày tháng năm 2015

Người cam đoan

Nguyễn Thị Huệ

LỜI CẢM ƠN

Việc áp dụng lý thuyết ngôn ngữ học xã hội để tìm hiểu, đánh giá hành vi ngôn ngữ trong tác phẩm văn học - cụ thể là hành vi hỏi trong tác phẩm *Tắt đèn* của Ngô Tất Tố là một hướng nghiên cứu khá mới mẻ và thú vị. Đây là bước đi có tính chất thử nghiệm, vì thế gặp không ít khó khăn.

Trước hết, với lòng biết ơn sâu sắc, em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới GS.TS. Nguyễn Văn Khang đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo, giúp đỡ em hoàn thành luận văn này.

Em xin Trân trọng cảm ơn tới Ban giám hiệu, các phòng ban chức năng, Khoa sau đại học, Khoa Ngữ văn trường Đại học sư phạm Thái Nguyên cùng các thầy cô giáo đã tạo điều kiện giúp đỡ em trong suốt quá trình học tập và thực hiện luận văn tốt nghiệp.

Cuối cùng, em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp, các bạn lớp ngôn ngữ K21 đã động viên, khích lệ, giúp đỡ em trong suốt thời gian qua.

Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 25 tháng 04 năm 2015

Học viên

Nguyễn Thị Huệ

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	3
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	7
4. Phương pháp nghiên cứu	8
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	9
6. Đóng góp của luận văn	9
7. Cấu trúc của luận văn	9
Chương 1. CƠ SỞ LÝ THUYẾT	10
1.1. Một số vấn đề về giới trong ngôn ngữ.....	10
1.1.1. Thuật ngữ giới và giới tính.....	10
1.1.2. Môi quan hệ giữa ngôn ngữ và giới	10
1.1.3. Những nghiên cứu về ngôn ngữ và giới	12
1.2. Một số vấn đề về giao tiếp ngôn ngữ	15
1.2.1. Sự kiện giao tiếp về quan hệ giao tiếp.....	15
1.2.2. Lý thuyết hội thoại.....	19
1.2.3. Hành vi ngôn ngữ	22
1.2.4. Hành vi hỏi	26
1.3. Tác giả Ngô Tất Tố và tác phẩm <i>Tắt đèn</i>	29
1.3.1. Tác giả Ngô Tất Tố.....	29
1.3.2. Tác phẩm <i>Tắt đèn</i>	31
1.4. Tiêu kết chương 1	32

Chương 2. ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ GIỚI QUA HÀNH VI HỎI Ở GIAO TIẾP GIA ĐÌNH TRONG TÁC PHẨM TẮT ĐÈN CỦA NGÔ TẮT TỐ	32
2.1. Giới hạn nghiên cứu, khảo sát.....	32
2.2. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp của các cặp vợ chồng	33
2.2.1. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa cặp vợ chồng nông dân: anh Dậu và chị Dậu.....	33
2.2.2. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua giao tiếp giữa cặp vợ chồng là địa chủ: ông Nghị và bà Nghị.....	38
2.2.3. Đối chiếu đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa cặp vợ chồng nông dân và cặp vợ chồng địa chủ.....	41
2.3. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa mẹ và con cái	43
2.3.1. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa chị Dậu và cái Tý.....	43
2.3.2. Đặc điểm ngôn ngữ giới tính qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa chị Dậu và thằng Dần	46
2.2.3. Đối chiếu đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa các cặp mẹ con chị Dậu với cái Tý và chị Dậu với thằng Dần.....	50
2.4. Tiểu kết chương 2	52
Chương 3. ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ GIỚI QUA HÀNH VI HỎI Ở GIAO TIẾP XÃ HỘI TRONG TÁC PHẨM TẮT ĐÈN CỦA NGÔ TẮT TỐ	54
3.1. Giới hạn nghiên cứu, khảo sát.....	54
3.2. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua giao tiếp giữa những người cùng giới	55
3.2.1. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa những người cùng giới, ngang quyền.....	55
3.2.2. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa những người cùng giới, không ngang quyền.....	60
3.2.3. Đối chiếu đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp của những người cùng giới ngang quyền và không ngang quyền.....	65

3.3. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa những người khác giới	69
3.3.1. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa những người khác giới, ngang quyền	69
3.3.2. Đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp giữa những người khác giới, không ngang quyền	73
3.3.3. Đối chiếu đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp của những người khác giới ngang quyền và không ngang quyền	82
3.4. Tiểu kết chương 3	85
KẾT LUẬN	88
TÀI LIỆU THAM KHẢO	91
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Từ xa xưa trong xã hội đã phân chia loài người thành giới nam và giới nữ. Điều này cũng được phản ánh trong ngôn ngữ. Song không phải ngay từ đầu con người đã biết nghiên cứu về ảnh hưởng của giới đến ngôn ngữ. Có thể nói ngôn ngữ và giới là một trong những vấn đề mới mẻ, hấp dẫn và đang được phát triển của ngôn ngữ học xã hội cũng như ngôn ngữ học nhân chủng hiện nay. Giới hay giới tính là một nhân tố xã hội có tác động mạnh mẽ đến nhiều mặt của đời sống con người như nhận thức, thói quen, hành vi ứng xử...đặc biệt là việc sử dụng ngôn ngữ. Một trong những hệ quả của sự tương tác đó là việc tạo nên phong cách ngôn ngữ của mỗi giới. Trong quá trình giao tiếp, ở những lứa tuổi khác nhau, hoàn cảnh, vị trí khác nhau...thì mỗi giới có một phong cách riêng. Vì thế, luận văn này nghiên cứu đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi cũng là mong muốn góp phần vào nghiên cứu đặc điểm của loại phong cách ngôn ngữ này.

1.2. Chọn các tác phẩm *Tắt đèn* của Ngô Tất Tố làm tư liệu nghiên cứu là vì:

- Ngô Tất Tố là nhà văn hiện thực xuất sắc của nền văn học Việt Nam, một trong những kiện tướng tiên phong của trào lưu văn học hiện thực phê phán. Chỉ với ba thập kỉ cầm bút, Ngô Tất Tố đã để lại một sự nghiệp sáng tác đồ sộ và có giá trị trên nhiều lĩnh vực như báo chí, dịch thuật...mà đặc biệt là văn học.

- *Tắt đèn* là một trong những tác phẩm văn học tiêu biểu nhất của nhà văn Ngô Tất Tố cũng là của nền văn học Việt Nam hiện đại. Đây là một tác phẩm văn học hiện thực phê phán với nội dung nói về cuộc sống khốn khổ của tầng lớp nông dân Việt Nam đầu thế kỉ xx dưới ách đô hộ của thực dân Pháp. Kể từ khi ra đời cho đến nay, *Tắt đèn* không chỉ hấp dẫn nhiều thế hệ độc giả mà còn thu hút được sự chú ý của nhiều nhà nghiên cứu phê bình.

- Tiểu thuyết *Tắt đèn* cũng là một trong số không nhiều tác phẩm hiện thực phê phán 1930-1945 đã được đưa vào giảng dạy ở trường trung học cơ

sở, với đoạn trích “ *tức nước vỡ bờ* ”(ngữ văn lớp 8 tập 1). Đặc biệt, tác phẩm *Tắt đèn* cùng với cuộc đời và sự nghiệp của nhà văn Ngô Tất Tố đã được đưa vào giảng dạy một số trường đại học sư phạm, các trường khoa học xã hội và nhân văn của nước ta.

- Cho đến nay đã có rất nhiều công trình nghiên cứu về *Tắt đèn*, xét ở hai phương diện nội dung và nghệ thuật, song chưa có công trình nào nghiên cứu về đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong giao tiếp của các nhân vật trong tác phẩm này.

1.3. Giao tiếp là hoạt động không thể thiếu đối với con người và xã hội loại người. Hoạt động giao tiếp bằng ngôn ngữ giúp con người trao đổi thông tin, nhằm thực hiện những mục đích về nhận thức, về tình cảm, về hành động....Giao tiếp đi vào mọi mặt của đời sống con người, từ việc thiết lập các mối quan hệ của con người đến việc lao động, sản xuất, đấu tranh, sáng tạo khoa học, nghệ thuật... Giao tiếp làm thúc đẩy sự phát triển của xã hội. Đối với tác phẩm văn học, giao tiếp là một trong những yếu tố giúp người đọc khám phá được tính cách của các nhân vật, góp phần vào việc tìm hiểu đánh giá nhân vật nói riêng và tác phẩm văn học nói chung.

1.4. Hỏi là hành vi thường xuyên được sử dụng trong giao tiếp nói chung. Đối với người Việt Nam, hành vi hỏi được sử dụng với nhiều hiệu lực ở lời khác nhau tạo nên hiệu quả giao tiếp phong phú . Hành vi hỏi không chỉ đáp ứng nhu cầu thông tin trong cuộc sống mà làm cho mối quan hệ giữa những người giao tiếp thêm hiểu biết lẫn nhau . Trong tác phẩm văn học thì hỏi là một hành vi phổ biến , góp phần thể hiện tính cách , đặc điểm, cuộc sống của nhân vật cũng như góp phần vào sự thành công của tác phẩm nói chung và về ngôn ngữ nói riêng.

- Với những Lý do trên, đề tài **đặc điểm ngôn ngữ giới qua hành vi hỏi trong tác phẩm *Tắt đèn* của Ngô Tất Tố** đã được chọn làm hướng nghiên cứu của luận văn này.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Lịch sử nghiên cứu về mối quan hệ giữa ngôn ngữ và giới

Những nghiên cứu về ngôn ngữ và giới đã được các nhà nghiên cứu trong các lĩnh vực như nhân chủng học, sử học, ngôn ngữ học quan tâm từ lâu. Ở trên thế giới, đối với lĩnh vực ngôn ngữ, phải chờ đến đầu thế kỉ XX, những ấn tượng về sự khác biệt giới trong ngôn ngữ mới được dẫn ra một cách cụ thể, có bằng chứng nhờ sự quan sát, khảo cứu của E.Sapirir đối với việc sử dụng luân phiên một số âm vị khác nhau giữa nam và nữ của người Yana và O.Jersperson về sự khác biệt trong từ vựng và phong cách của nam và nữ khi giao tiếp bằng tiếng Anh. Nhưng người thực sự mở đường cho nghiên cứu này là R.Lakoff với tác phẩm *Language and woman's place* (Ngôn ngữ và vị trí của người phụ nữ trong xã hội), NXB Harper and Row (1975). Trong công trình này, bà đã nghiên cứu mối quan hệ giữa ngôn ngữ và giới ở các bình diện cấu trúc - hệ thống (ngữ âm, từ vựng, ngữ pháp) và bình diện giao tiếp. Có thể khẳng định rằng R.Lakoff đã mở ra một hướng nghiên cứu mới cho ngôn ngữ học nói chung, ngôn ngữ học xã hội nói riêng. Trên nền tảng nghiên cứu ngôn ngữ và giới, các nghiên cứu sau R.Lakoff, một mặt tiếp thu những nội dung mà tác giả đã nghiên cứu để từ đó phát triển và đưa ra những hướng nghiên cứu mới về giới. Trong đó, đáng chú ý là những nghiên cứu về mối quan hệ giữa ngôn ngữ và giới trong giao tiếp: coi giới là một nhân tố tác động đến giao tiếp. Sau này, tất cả các công trình về ngôn ngữ học xã hội đều có một chương riêng về ngôn ngữ và giới tính.

Ở Việt Nam người đầu tiên đề cập đến ngôn ngữ học xã hội là tác giả Nguyễn Văn Khang với các công trình nghiên cứu như: *Ứng xử ngôn ngữ trong giao tiếp gia đình người Việt*, Nxb văn hóa Thông tin, 1996; Nguyễn Văn